

tak složitě odkrývat otcův život a luštit jeho smysl. On ale nechce jen negovat, chce rozlišovat. Proto zřejmě nepopíral otcovo dědictví, chtěl je jen překonat. Ano, právě že překonat. V čem?

Za návštěvy u bratra-řidiče říká mu novinář: „Ale zkrátka nás všechno teprv čeká.“ Hospodářské potíže a těžko pochopitelná neuspořádanost života mohou znepokojovat a rozčilovat, ale jsou běžným, denním úkolem. Ten nemá na mysli. Za nimi však je skryta podstatná otázka socialismu: „otázka lidská“. A na tu je třeba odpovídat. Pro generaci těch, kteří nastupují po svých otcích, je to problém, který jí klade sama nová doba. Nevyrovná-li se s ním, zradí své poslání, zahodí šanci. Člověku socialistické éry nepřísluší jen hmotný blahobyť, ale daleko víc potřeba účasti na době, na tvoření nové skutečnosti. Tomuto člověku nelze žít bez vědomí, že uplatňuje v prostoru otevřeném celému světu nedirigovanou vůli a celou osobnost a že svou aktivitou rozvíjí vlastní vnitřní původnost. Nelze mu žít bez pocitu štěstí a uspokojení z toho, že je potřebný, potřebný nikoli pro fungování ekonomického mechanismu, ale pro vytváření nových forem lidského soužití a pro stále plnější projev svobody, a to svobody ne jako daru, ale jako trvalého a nezbytného zápolení o větší míru lidskosti, chce si na vlastním prožitku ověřit tvrzení, že posledním smyslem dějin je vytváření reálného humanismu. Bylo-li by to vše pouze privilegium a výsada, nikoli pravidlo a právo, je ohrožen i sám základ, jež přejímá tato doba z minulosti.

Na rozdíl od otce, který byl ochoten splynout v důsledku tragických okolností s dějinami i za cenu odosobnění a oběti, je syn s to vplynout do společného díla jen jako nezdeformovaná, nezuniforovaná bytost s vlastními, hluboce osobními zdroji aktivity. Ví už, že v jiném případě by šlo jen o iluzi a mýtus, o sebeklam. A i on, stejně jako hrdinové Kuuderovi, je synem doby autiiluzivní. Není ochoten přistoupit na argument, že velikost cíle si vyžaduje obětovat integritu lidské osobnosti. Nikoli, on ji chce právě zde a nyní svým riskantním nasazením rozvíjet, a tím překonat dědictví otcovo, které jako celek přijímá.

K této křížovatce se z různých stran přibližují cesty Kunderových i Vaculíkových postav, k tomuto problému — problému vztahu k životu, problému angažovanosti — ústí jejich osudy, protože jim se mučí sami jejich tvůrci.

Padlý iluze, svět je lhostejný k naší víře, k našemu toužení, k našim potřebám: „... není, a to nikde na světě, společenských mechanismů, jež by člověka oddělovaly od jeho možného neštěstí,“ zjišťuje Vaculíkův vyprávěč. A přiznává tím, že v možnost takových mechanismů kdysi naivně věřil. Dnes nám však už nic nenabízí pomocnou ruku, hodnoty jsou v pohybu, jímž nám unikají, a z nekonečna nezvládnutelné složitosti, kterou přinesla moderní civilizace, vane jako z nicoty mrazivý chlad.

Po celou dobu však jedna hlubina bezpečnosti trvá a vyzářuje své teplo, nabízí